

Hej alla volontärvänner, Afrogardenbekanta och Malawi-intresserade!

Jag heter Matilda Lann och jobbar till vardags för Reportrar utan gränser och som frilansjournalist. Sedan jag var i Malawi första gången 2019 har jag längtat tillbaka. Pandemin svepte undan mattan för oss alla och därför fick mitt återbesök dröja lite. I augusti 2021 öppnade Malawi sina gränser igen och i november kom jag äntligen iväg. Den här gången med målet att hålla fotokurs och hjälpa till med planering av solcellsanläggningar.

Ingenting funkar men allt är möjligt

"Ingenting funkar men allt är möjligt." Den meningen har jag stulit av en paneldeltagare som under ett seminarium med Afrikagrupperna för ett par år sedan pratade om situationen i södra Afrika. Jag vågar påstå att det ligger en hel del i det där. Bussen som ska gå mellan punkt A och B är antagligen trasig eller sen, men det finns alltid någon som kan köra dig i sin bil. Det kanske inte finns en auktoriserad bilverkstad när din kylare läcker, men det finns gott om petflaskor, tejp och muttrar. En "bushfix" håller så länge den håller... Ja, ni förstår.

Jag startade i alla fall upp min fotokurs för Afrogardens lokala team. Vi började med det grundläggande: bra ljusinsläpp, en stadig hand och ett *laddat* batteri.. Ganska snart märkte vi att kamerorna inte håller i en evighet. Jag hade så klart tänkt på det här och visste att vid någon tidpunkt kommer jag att behöva el, men jag trodde nog att batterierna skulle hålla något längre och att jag skulle hinna ladda när vi var tillbaka i Blantyre. Hur som helst, vi behövde ganska omgående ström för att kunna fortsätta kursen och det är lite pyssligt eftersom det knappt finns el i byn. Men genom ett par riktigt långa förlängningssladdar går det skarva el från grannen. Mr. Likangala som har en liten shop precis bredvid centret bjuder inte, men säljer gärna sin ström. Det gick alldeles utmärkt att betala. Men leveransen var bristfällig. Ingen el verkade hitta in i uttagen. Det fungerade helt enkelt inte. Kortslutning, glapp eller spänningsfall, vad vet jag.

– Det fungerar inte! ropade vi över muren.

– Jo, då, det ska gå att lösa! gastade han tillbaka.

Ytterligare en kortslutning, en rulle eltejp och några stötar senare hade vi naturligtvis ström. Allt är möjligt – kanske bara inte på det viset du först förväntar dig.

Svenska solceller i Tanzania

Efter en vecka i byn hade vi storslagna planer på att ta oss till ett svenskt projekt i Tanzania. Pär Alm från Alingsås och organisationen Tanzaling hade gjort precis det Afrogarden står inför – installerat solcellsanläggningar ute i avlägsna byar. Fattiga familjer får en solpanel, men skriver kontrakt på att dela med sig av belysning och mobilladdning till grannarna. Intressant tänkte vi, här kan vi inhämta kunskap.

Vi studerade kartan. Baxnade över hur långt vi skulle behöva köra. Tittade igen och la upp en rutt. Christina servade bilen till nästintill nyskick. Vi köpte på oss proviant och vatten, ansökte om visum och packade sen bilen för att ta oss mot grannlandet i norr. Till distriktet Nzega i Tanzania är det närmare 170 mil. Vänstertrafik. Och stora hål i vägen. En smärre utmaning helt enkelt. Resan upp genom Malawi gick bra. Över gränsen tog det lite tid. Exportera bil, importera bil. Hälsodeklarationer, pcr-test, visum. Vi klarade oss utan att behöva ta till mutor. Efter att ha kört fyra-fem kilometer insåg vi att vi inte stämplat in i landet. Ingen hade stoppat oss heller. Vi valde att inte uppehålla oss illegalt i Tanzania och gjorde en u-sväng. En vända till med gränspolis, tulltjänstemän och en rad andra funktionärer med oklar roll. Till sist satt den där, den lilla stämpeln i passet.

Efter en natt i gränsstaden Mbeya satsade vi på att nå Tabora, cirka tio mil från vår slutdestination. 12 timmar körning enligt kartan. Infrastrukturen i Tanzania kändes generellt bättre än i Malawi. Hela vägrenar, gatlyktor som drevs med solenergi och bättre sophantering. Jag hann precis kläcka kommentaren "Vilka fina vägar det är här" innan vägen plötsligt skars av, ungefär som vid ett tillfälligt vägbygge. Grus och grop och sten. Tillfälligt blev tyvärr beständigt. Efter några mycket långsamma mil på den allt smalare vägen nästan helt utan trafik körde vi om en Toyota med punktering. Föraren upplyste oss om att det här var vad vi hade att vänta hela vägen upp till Nzega. Tre mil på en timme.. ett snabbt överslag gav +20 timmar på vår beräknade rutt. När vår lilla trupp dessutom drabbades av matförgiftning tog vi ett gemensamt beslut om att vända. Safety first!

Det gäller att kunna tänka om och hitta nya möjligheter. Med Christina är det inte svårt. Snabbt satte vi oss och googlade för att hitta nya projekt att besöka. Resultatet blev flera studiebesök och möten. Några av de mest färgstarka intrycken fick vi från idealisten Deborah, designern Ben och eldsjelen Brave.

Med hjärtat på rätt ställe

Hos The Olive Bransch for Children i staden Mbeya fick vi oss en tankeställare kring hur vi arbetar med delaktighet och hur det i varje detalj är viktigt att ta avstånd från postkoloniala tendenser och "white saviorism". De här begreppen handlar om hur västerländska personer ställer sig i relation till personer i utvecklingsländer. Problemet uppstår när västerlandet kommer och visar utvecklingsländer hur man bör och ska leva. Kanadensiska Deborah McCracken är en utmärkt talesperson för allas lika värde och människors rätt till delaktighet. För 23 år sedan kom Deborah till Tanzania och har successivt byggt upp en organisation liknande Afrogarden med program som riktar sig mot de mest utsatta i samhället, bland annat i form av utbildningsstöd och preventiva hälso- och sjukvårdsinsatser. Hennes mål är att fasa ut

organisationen när programmen tids nog integreras i de regionala och nationella välfärdssystemen. Afrogarden är redan en organisation med hjärtat på rätt ställe, men det skadar aldrig att fundera på den historia som har skapat obalansen mellan västerländska länder och många afrikanska länder.

Funktionsvarierade lever på hantverk

Ett viktigt stopp blev Neema Craft Center i Iringa, Tanzania. Här driver designerparet Ben och Katy Ray en workshop och butik för att stärka funktionsvarierade personer. Att vara funkis i Malawi eller Tanzania är inte alltid så lätt, det sociala trygghetssystemet för denna grupp är underdimensionerat eller obefintligt. Många hamnar i extrem fattigdom och har svårt att försörja sig, det finns en stigmatisering kring det avvikande. Men här på Neema Craft jobbar cirka 120 personer med olika typer av hantverk. Det vävs, snickras, stickas, sys med mycket mer. Allt blir kvalitativa produkter som säljs online eller i shopen. Överskottet går direkt in i verksamheten igen. Ett resultat blir inte bara att personer med funktionsvariation tjänar egna pengar och tar sig upp ur fattigdom, utan också att den allmänna attityden mot gruppen förändras till det bättre. Som besökare välkomnades vi in i fabriken för en titt på produktionen och samtal med de anställda. Vi tog givetvis ett varv i butiken där årets hela julkalppskonto tömdes.

En vecka passerade snabbt och det var dags att vända tillbaka till Malawi. Efter sex timmar på bänken – bokstavligt talat – blev jag välkommen in i landet igen. Gränspolischefen skulle bara ta en tur till kyrkan först, sen mata sina höns och äta en längre lunch. (Gissningsvis. Varför tog det annars sådan tid?) Hur som helst så får jag skylla mig själv eftersom jag inte köpt visum online i förväg utan räknat kallt med att det skulle gå att lösa vid gränsen. Lårdom.

Light a village

På väg söderut tog vi ett stopp i Ntchisi för att träffa Brave Mhonie som jobbar i ett CSR-projekt för ett solcellsföretag. Återigen dirt roads för att ta oss långt ut i byarna. Ett under att bilen inte skakade sönder. I 36-gradig värme gick vi runt och besökte familjer som fått en solpanel på taket. Här är upplägget att du betalar för din el men inte för anläggningen, den ägs av företaget. Projektet heter Light a village och startade upp för några månader sedan. Till att börja med ska 500 hushåll få solceller men projektet är långsiktigt och tanken är att alla i byn tillslut ska ha tillgång till elektricitet. Hittills ser det ut att fungera väl, nästan alla har råd att betala 70 kwacha per dag för sin el.

Under kvällen gjorde vi ett besök i ett av klustren där flera hus i en och samma by har fått solpaneler på taken. Vi anländer en bra stund efter mörkrets inbrott. Här möts vi av barn som leker utanför husen och vuxna som sitter och samtalar på trappen. Brave stannar och pratar med de han möter. Listan på de positiva effekterna är lång. Vi får höra om hyenor som inte längre vågar stryka runt husen, barn som leker eller läser läxor i ljusets sken, vuxna som kan göra kvällens bestyr utan att famla i mörker. En kvinna demonstrerar skillnaden mycket tydligt. Nu har hon fyra lampor kopplade till sin solcellsanläggning. Tidigare hade hon varken ficklampa eller annan belysning. Det som fanns att tillgå var eld. Hon sliter loss en näve halm från taket. Tuttar eld på kvasten och går med bestämda steg in i huset. Hon visar hur hon under lågans cirka 30 sekunders varaktighet snabbt gör det viktigaste; hämtar en kastrull, flyttar på lite kläder, tar fram majsmjöl ur en påse. Nu är elden farligt nära hennes händer. Hon rör sig snabbare, men trots att lågorna slickar hennes fingrar släcker hon inte facklan. Hon har fortfarande saker kvar att uträtta. Vi alla skrattar åt den tydliga förevisningen och förstår hur mycket enklare det måste vara att bara kunna tända lampan inomhus. Samtidigt är detta verklighet för så många familjer i Malawi. Bara 4 procent av befolkningen är kopplad till elnätet.

Vi spenderade ett dygn i byn och blev golvade av Braves stora engagemang och visioner för byn. Kan vi göra samma i Mpsa? Tankarna började snurra. Har vi landat rätt? Är det här vår väg? Efter ytterligare någon dag längs vägarna var vi äntligen åter i vårt eget distrikt. Borta bra, men hemma blir det fest!

10 Tips inför en roadtrip genom Malawi-Tanzania:

- Ha en bra reskamrat, det hjälper att vara två.
- Se till att ha extra vatten och proviant i bilen.
- Var beredd på att lägga om rutten.
- Köp med papperskartor och ladda ner Google maps offlinekartor över området.
- Undvik att köra i sandaler – då får du bassning av polisen.
- Råkar du köra aningen för fort – strössla med komplimanger.
- Växla inte pengar vid en gränsövergång, du blir garanterat lurad.
- Ansök om e-visum i tid, annars kan du få betala dubbelt.
- Ha tålamod. Allt går att lösa, men kanske inte så snabbt.
- Lita inte på Googles tidsangivelser, en utmärkt rutt på kartan kan vara en motorväg eller en grusväg, inte alltid supertydligt.

Ett krig och ett muterat virus är svårt att rå på

Tyvärr fick jag avbryta min volontärresa i förväg. När USA stängde ner flygtrafiken till alla länder i södra Afrika, inklusive Malawi kände jag att det inte var försvarbart att vänta på en eventuell stängning även från Sverige. Hur länge blir man fast då? Dessutom rasade kriget farligt nära Addis Abeba där jag hade min mellanlandning. En dryg vecka i byn bantades därför till några dagar och jag packade ihop med en kluven känsla av att lämna för tidigt, samtidigt som jag vet att jag återkommer. Helst inom kort. Nu lämnar jag över stafettpippen till nästa volontär som redan är på plats.

Tack Afrogarden för fina upplevelser, som jag kommer att bära med mig!

Matilda